

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindellicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1569. Soc. 30.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

Annus 1569. Soc. 30.

Pestis Ulyssi-
ponæ.

1. **A** Nnum prorsus funestum & calamitosum ingredimur. Immanissima pestilentia Ulyssiponem tam ferociter corripuit, & vastavit, ut Ulyssipo, quanta est, ob infrequentiam sit reddita par vastæ solitudini, urbis cadaver. Eam pestem ob infinitam stragem, utque ab aliis pestilentibus distinguant, antiqua monumenta dixere *magnam*. Mirus ardor invasit nostros homines infectorum servitio vitas consecrandi. Primus fuisse Provincialis Leo Henriquius; sed venit præcepto obedientiæ Cardinalis, usus potestate Legati à latere, Ludovicus Gonsalvius Regis Confessarius, nisi prohibitus esset, etiam Rege infcio, se miscuisset incendio.

2. Regebat Domum Professam Franciscus Henriquius, Collegium Gaspar Alvarus. Longam historiam poscunt à nostris edita exempla. Mihi compendia scribenti solum quædam indicia laborum illustrium attingenda. Dicitur à fæmina Hispalensi malum exortum Decembri mense anni superioris. Nec à veritate res aliena, cum Hispali exarsisset peste. Fæmina inde veniens substitit in castello divi Juliani ad ostium Tagi, cujus fabrica tunc surgebat. Malum cepit vulgari, ut solet flamma, quæ lentè vires acquirit, priusquam excitet incendium. Sex & triginta Medici aded sunt hallucinati, dum conferunt inter se, quodnam esset morbi genus, ut omnes pestilentia tabem esse negaverint. Idcirco potuit diffundi liberius, donec Julio mense amotum omne dubium. Credebatur à plebe novâ Lunâ Julii appetente subvertendam Ulyssiponem. Tantum dominatus terror panicus, ut ea cogitatio solum experimento sit abolita. Infinita multitudo, quæ se in campos, & oliveta effuderat, ad urbem, tanquam ad sepulturam, reversa.

Mortui peste
infectis servie-
ndo.

3. Primi, qui se dicarunt contagio laborantibus, fuere nostri Domus Professæ, hos sequebatur D. Antonii Collegium. E Domo Professæ animas in eo charitatis obsequio posuere sex sacerdotes, & tres laici. Alphonfus Gilius, Franciscus Gonsalvius, Emmanuel Godinius, Michaël Estevis, Joannes Moura, Michaël Gomius. Non sacerdotes Rodericus Sampayus, Gaspar Correa, & Georgius Alvarus. E Collegio periere alii novem: Gaspar Alvarus Rector, Gaspar Planus scholarum Præfectus, Emmanuel Rodericus, sacerdotis; Ludovicus Bravus, Stephanus Nunius, Covmas Vasæus, Gonsalus Barreira, Antonius Alphonfus, ac Didacus Carvalius, non sacerdotes.

Opera navata
aliorum.

4. Aliorum, quibus mors pepercit, egregia fulsit opera; cum primis Balchazaris Barreira, qui post atroces curaciones iterum se restituit sublevandis miseris. Antonius Monserratus totus incubuit colligendis in domum certam puellis orbitate afflictis, ne periclitaretur earum pudicitia. Multa deinde virtute splenduit hoc virginum gynæceum, donec ex eo institutum est observantissimum Coenobium Monialium à diva Martha nuncupatum. Porro rem strenuè gessit Fulgentius Freirius socius adjutor, qui post diuturnam, & ærumnosam apud Cairum in Ægypto captivitatem redemptus venerat Romam, & inde Ulyssiponem, ubi agebat Domus Professæ Janitorem, cum peste erupit, & sævit. Quamvis senex & attritus laboribus, ut sanus & juvenis in curandis infirmis desudavit. Nolebat muniri antidotis, dictitans, non timere se pestem, cui asuesactus esset Cairi.

Cardinalis, &
Regis, de iis,
qui obierunt,
testimonium.

5. Cardinalis ad Borgiam scripsit, amplissimis verbis collaudans omnium, qui consuluerunt infectis, charitatem laudibus cunctis majorem. Ajebat, jure merito numerandos inter martyres, qui vitam profudissent in sanctissimo ministerio. Rex Sebastianus per litteras rogavit Pontificem, concederet sacris initiari quadraginta de nostris ante emissa vota solemnia, ut eorum explerent locum, qui militando adversus pestem in acie cecidissent. Verum Borgiæ non est visum uti litteris, & patrocinio Regis.

6. In

6. In oppido dioecesis Conimbricensis sexdecim capita voravit pestilentia. Id ubi cognitum Petro Fonseca Collegii Rectori, convenit Episcopum, obtulitque sacerdotem, qui miseris succurreret, ac sacramentis munitet. Gratiarum habuit Episcopus, Societatis charitatem multis extollens encomiis; se remedium dixit adhibuisse; si res posceret, usurum charitate se tam animosè offerentium. Ab eodem P. Fonseca Visonium missus P. Dominicus Cardozus Episcopum inter & senatum diffidia, ac Canonici erga neptem implacabile odium restinxit.

7. Collegio Conimbricensi tertius Theologiæ Professor additur. Mense Decembri Georgius Serranus, qui finem posuerat gubernio Eborensis Collegii, successit in Conimbricensis administratione Petro Fonseca. Hic migravit Eboram laureâ Doctoris illustrandus.

8. Præter eos, quos rapuit pestilentia, vivorum numero expunctus est Bucellæ prope Ulyssiponem 26. Augusti P. Antonius Correa Portuensis, qui primus erudit tirones post separationem à cæterorum commercio. Excellentibus clariis virtutibus constat ex illius vita prælo subiecta. Eboræ paulò post biennium probationis mense Junio immaturâ correptus morte Alvarus Vieira Eborensis scholasticus. Dum decubuit æger, patuit, quàm altas in eo radices virtus jecisset. DEUS erat in corde, & ore. Quidquid obedientia illi injunxit, sine mora executus est. Conimbricæ Franciscus Andrada Sealabitanus scholasticus, virtutum omnium exemplar. Jam proluxit sanctimonia, cum ad nos accesserat.

9. Non pauci Ulyssipone pestilentia causâ fugerunt Eboram. Verùm urbs diligentissimè custodita neminem intra muros admisit. Substitère ad monasterium Cisterciensium monialium inter oliveta. Mercatoris locupletis filia, quæ malo percussâ venerat, brevi periit. Nec parentes, nec alius fuit, qui vellet sepelire. Sciebant miseri Societatis charitatem Ulyssipone dilaudatam: poscunt hominem à Collegii Rectore, qui terræ illud cadaver committeret, & simul vivis consuleret, audiendo pœnitentes. Quisque certatim in Collegio procuravit sibi hujusmodi provinciam. Electi Bernardinus de Regibus sacerdos, & Emmanuel Alvarus Coadjutor, qui sequenti anno martyrii palmam indeptus est.

10. Cùm viderent nostros, de genibus, oculis manibusque in Cœlum sublatis habuere gratias Patri misericordiarum, quòd auxilio tam opportuno sibi prospiceret. Ocyûs puellâ cadaver, terrâ obrutum, cæterisque adhibita corporis, & animæ remedia. Cùm duo essent impares labori, petiverunt à Rectore suppetias. Rursus in Collegio excitatum studium, & animorum ardor, singulis nominari ambientibus. Missi Antonius Costa sacerdos, & Sebastianus Alvarus. Non solum ad collem divi Benedicti, sed etiam in diversis villis multum inde distantibus subsistebant hominum miserimi, quibus indefessâ charitate succursum est.

11. In Collegii templo id temporis erat concursus innumerus ad confessiones. Timebatur enim, ne pestis urbem popularetur. Assiduus etiam precibus nitebatur Collegium, DEum reddere propitium. Quotidie recitabantur Litanæ, & precatones diversæ, fiebat verberatio, jejunia itata, & pro cuiusq; pia propensione alia sancta exercitia. Nec incassum. Sospites enim rediære nostri è tanto periculo. De percussis tabe non multi interiære. Vix explicari potest, quantum ab omnibus sit laudata Societatis charitas. Archiepiscopus ad se Antonium Costam adeuntem excepit velut Angelum, & ea dixit in Societatis commendationem, quæ pudor recensere prohibet.

12. Summos, infimosque nobis mirum conciliavit præsens erga miserimos charitas. A multis annis laboratum fuerat, ut Eborensis Civis Collegio venderet aliquot terræ jugera, in quæ fenestrarum erat prospectus. Nullo pretio vinci potuit. Cùm de vivis per hoc tempus excessisset, id ab uxore illius vidua postulatum. Ut erat omnium de Societate magnificè sententium opinione

nia diversis stationibus, & theatri scholastici bellè exornati, scientiarum induti personas, Regem prætereuntem elegantissimis versibus consalutabant. Templum ingresso panegyris dicta ab Academia Præfecto. Audiendis Magistris, scientiarum disputationibus, & literariis actibus apparebat Rex quotidianus auditor. Data in scenam tragædia de divite avaro, cujus ante fores jacuit mendicus Lazarus, Rege, & Cardinali mirum recreatis.

20. Cùm Ignatius Azebedius revertisset è Romana Curia, secum duxit exemplum picturæ B. Virginis à D. Luca expressæ: hanc ille fociis ostendit Conimbricæ; deinde profectus Eboram, postquam obtulit venerandam nostris, tradidit Regina Catharinæ: illam ipsi dono mittebat S. Franciscus Borgia. Regina moriens eam legavit Domui Professæ Ulyssiponensi. Plurimis annis fuit inter sacras templi reliquias, donec est translata ad sacrum templi vestiarium; ibi hodieum colitur. Prima fuit, quam Pontifices permisere depingi ex illa divi Luca. Azebedius per Mayorgam alias curavit exprimi juxta archetypum, quas distribuit Collegiis Conimbricensi, Eborensi, & Ulyssiponensi; alteram secum tulit, & cum ipsa est in undas projectus, quam dicunt conservari in Bahiæ Collegio. Plurimum Rex favit venerabili P. Ignatio, cujus virtus sic Eboræ non solum nostris, sed etiam externos incendit, ut ipso movente magnus numerus ex Academia in Societatem sit adscriptus.

21. Fama apud Lusitanos vulgata erat de aurifodinis Monomotapæ: Regnum est vastissimum in Africa ultra Caput Bonæ spei; ubi martyrium sustinuit noster Gonsalus Silveira jussu Regis occisus. Præter alia, & hæc Gonsali mors causam præbuit ad invadendum bello iniquum Regem. Commendata expeditio Francisco Barreto viro præclarissimo in rebus Indicis, nam & Indiam nomine nequaquam vulgari gubernaverat. Non defuere indicia, ut sequenti numero dicitur, quibus conjici posset hujus expeditionis infelicitas. Barretus sine aliquot de nostris abire reculavit. Dati sunt comites Franciscus Monclarus, & Stephanus Lopus, ille Professor, hic spiritualis Coadjutor; Dominicus Gonsalvus, & Gonsalus Dinisus in temporalibus adjutores.

22. Constituerant nostri ante profectionem invisere miraculum Scalanitanum. Cùm non occurreret aliquis è diebus, quibus populo exponitur, obtenta facultas à Cardinali, ut janua clausa ipsis pateret. Unus (existimo fuisse Monclarum) in ampulla crystallina, ubi servatur à multis sæculis incorrupta sacra hostia, diversas conspexit figuras, quæ perfudere animum, nescio, quo sacro horrore, & omine. Intuitus enim crucem factam ex humanis ossibus, deinde quædam carnis fragmenta, tum Christi illius imaginem, qualem Pilatus obtulit videndum populo. Interim Monclarus malum ominabatur expeditionis exitum.

23. Tres naves validæ fortissimo refertæ milite, & armamentis omnibus in expeditionem Barreto datæ, 16. Aprilis egressæ Tagum. Paulò post subortâ tempestate, è tribus una fracto malo in portum rediit. Duæ ad æquatorem provectæ, quem expansis velis transfiliit navis minor: at prætoria collegit vela, idcirco opportunitate neglectâ septem supra sexaginta dies consumpsit, priusquam superaret æquatorem, ad Brasiliam dein appellere coacta.

24. Sub finem Januarii sequentis anni, rursus itinere suscepto, tenuit Mossambiquium die 16. Maji. Post infinitos rerum casus, Barretus anno 1573. Cuama flumine ascenso, & bello felicibus initiis per Senam & Teten colonias Lusitanorum illato hostibus, cessit retrò propter pestilentes morbos, qui majorem exercitûs partem corruperant; & ipse ex eadem tabe decessit è vivis. De nostris periêre duo coadjutores. Monclarus cum alio sacerdote, & exercitûs reliquiis Mossambiquium revertit; inde Goam profectus, annis sequentibus venit in Europam Procurator, ac reverlus ad Indiam. Vir fuit ad quæque difficultia magnis animis, nunquam à Barreti latere dicebat. Ille miseris unicum solatium, & remedium. Natus Visonii, Societatem Conimbricæ ingressus. Creditum, Regem Sebastianum ideo per suos hanc suscepisse expeditionem

Mo-

Ignatius Azebedius venit Româ,

Nostri cum Franc. Barreto eunt Monomotapam.

Monomotapæ, ut barbaris aurifodinas tradentibus, abundè sibi esset pecuniarum, quibus sustineret immensum sumptum Africani belli, quod jam secum meditabatur. Verùm hujusmodi Monomotapensis expeditio præluit tanquam vaticinium infelicitati Africanæ.

Annus 1570. Soc. 31.

Ignatii Azebedii, & sociorum ejus martyrium.

A Nnum scribo Ignatii Azebedii, & sociorum glorioso martyrio illustrem. Veniens Româ destinatus Brasiliæ Provincialis optimos Comites elegit in Provinciis Hispaniæ ex facultate Borgiæ Generalis: Lusitanos pariter succendit, inq; Vallem - Rosalem cohortem suam felicissimam coëgit: villa est Collegii Ulysiponensis sita trans Tagum: illic cum sociis vitam duxerat planè cœlestem. Navem S. Jacobi tandem cum sociis 39. conscendit, prætoriam Ludovici Vasconcellii Brasiliæ Præfecti P. Petrus Diasius cum sociis supra viginti; aliam navem dictam ob orphanis, quòd multos pueros parentibus orbos veheret, P. Franciscus Castrius cum duobus. Præter hos ferebantur quàm plurimi vel in itinere, vel in Brasilia Societati adjungendi, si dies ipsa dignos ostenderet. Omnes explebant numerum sexagesimum nonum. In navi morem vivendi instituit Ignatius, quem observaverant in Collegiis.

2. Appulla classis ad insulam Madeiransem. Cæterâ relicta ibi classe, necessarium fuit mercatoribus navis à S. Jacobo adire Fortunatas, sive Canarias insulas. Prope Palmam navis Lusitana ab hæreticis Gallis Rùpellenfibus Duce Jacobo Soria capta est post pugnam non incruentam. Diverlo mortis genere nostri cum Duce Ignatio sunt occisi in odium fidei. Locò unius, quem ad culinæ ministeria servârunt hæretici, suffecit DEus scholasticum, ut expleretur quadragenarius numerus. Ignatius in undas conjectus manu tenebat imaginem Deiparentis, quam nec post mortem hostes illi evellere poterant. Parco referendis singulorum nominibus, quòd passim obvia sint in historiis Societatis. Ignatius Azebedius, domo Portuensis, Illustrissimâ natus profapia, vel si abisset martyrii gloria, æquavit viros nostræ Societatis præstantissimos. Passi sunt 15. Julii, excepto Simone Costa, qui die sequenti collo secto in mare provolutus.

Initium Collegii Madeirensis.

3. Factum initium Madeirensi, & Angrensi Collegio. Primi Conditores 9. Martii ad Madeiram sunt profecti sex de nostris, Emmanuel Sequeira futurus Rector, Petrus Quaresma docturus quæstiones de conscientia, Melchior Oliveira ad excipiendas confessiones, Vasco Baptista nondum sacerdos ad tradendam Rhetoricam. Aliorum nomina non inveni explicata. Intra nonum diem ad insulam pervenere. Ob pestem Ulysiponensem multis diebus ab urbis ingressu prohibiti morabantur in villa cujusdam Fernandi Favelæ prope sacram ædiculam B. Virginis ab auxilio. Fuit illa ædicula domus prima, quam hæretici, cum urbem caperent annis superioribus, diripuere.

4. Post legitimam expurgationis moram conductâ in urbe domo ad ædem S. Sebastiani commigravimus. Die 6. Maji dicatâ divo Joanni ante portam Latinam aperta Gymnasia moralis scientiæ, & Latinitatis, oratione pereleganti habitâ à Vasco Baptista. Propterea Collegium sacratum fuit S. Joanni Evangelista. Fundatorem agnoscit Regem Sebastianum. In hac domo exceptus Azebedius cum sociis, quorum multos Emmanuel Sequeira erudierat in Eborensi tirocinio.

5. Difficile credi potest, quàm corrupti forent hominum mores. Vix erat, qui concubinam non aleret. Quid? quòd non censeretur inter nobiles, quisquis tali probro careret. Quòdque execrandum magis, ipsi presbyteri pellices, tanquam legitimas uxores domi retinebant: filiorum baptismata fiebant cum pompa & comitatu ex eorum domibus ad templum, ut moris est cum prole legitimo thoro nata. Ex ejusmodi pastoribus, perspicuè conjicitur status ovium, Verbo,